

О'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISTIQOMAT QILUVCHI AHOLI O'RTASIDA SIL KASALLIGINING TARQALISHINI OLDINI OLISHDA PROFILAKTIK CHORA-TADBIRLARNING AHAMIYATI

Nomozboyeva Maftuna Abduhamid qizi

*Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti, Gigiyena kafedrası assistenti
maftunanomozboyeva@gmail.com*

Normurodova Hulkaroy Furkatjonovna

*Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti Tibbiy profilaktika ishi yo'nalishi
4-bosqich talabasi
hulkaroynormurodova8@gmail.com*

Anotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasida istiqomat qiluvchi aholi o'rtasida sil kasalligining tarqalishini oldini olishda profilaktik chora-tadbirlarning ahamiyatini oshirish uchun zamonaviy profilaktik choralarini va ularni tarqalishida zamonaviy epidemiyani oldini olishga qaratilgan say harakatlar keng yoritilgan.

Kalit so'zlar: epidemik jarayon, sanitariya-targ'ibot, zararlanish, chora tadbirlar, epidemiyani oldini olish, profilaktik chora, OIV, sil kasalligi.

Mavzuning dolzarbligi: O'zbekiston Respublikasida istiqomat qiluvchi aholining deyarli barcha qismida sil kasalligiga qarshi muvaffaqiyatli profilaktik tadbirlarni amalga oshirishda aholining madaniyati va turmush darajasini yanada oshirish katta ahamiyatga ega.

Ushbu dolzarb muammoli masala har bitta davlatning Sog'liqni Saqlash sohasidagi jiddiy, tibbiyot islohotlarining zarur yo'nalishlaridan biri hisoblanib kelmoqda. Butun dunyodagi tibbiyot olimlarining xavotiriga sabab bo'lib kelayotgan sil kasalligining tarqalib borishi o'z-o'zidan muhim ijtimoiy ahamiyat kasb etib, barcha davlat va hamkor tashkilotlarning diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Global muammo tusini olgan mazkur kasallik mamlakatimiz tibbiyot mutaxassislarining ham yangicha yondashuv va davolash profilaktika tizimi asosida ish tutishlarini taqozo etib kelmoqda. So'nggi statistik ma'lumotlar bo'yicha o'n yil ichida sil kasalligi har yili o'rtacha 5-5.2 foizga qisqarsada, OITS kasalligidan keyin ikkinchi o'rinni egallamoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotiga ko'ra, yiliga 8,6 mln. kishi ushbu xastalanib, 1,43 mln. bemor sil kasalligi keltirib chiqaruvchi har xil asoratlaridan vafot etadi. Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkilotining xabarlariga ko'ra, yer yuzida taxminan 2,1 milliard odam sil kasalligi bilan zararlangan. Shularning 10 foizida, hayoti davomida sil kasalligi yuzaga kelishi ehtimoliyuqori, bunda OITS kasalligi juda ham katta ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi hududida sil kasalligiga qarshi juda ko'plab tadbirlarning olib borilishiga va xalqaro dasturlarga

qaramasdan, sil kasalligi bo'yicha epidemiologik vaziyat haligacha og'ir ahvolda qolmoqda. Respublikamizda sil kasalligining tarqalishiga noqulay ekogo-gigiyenik vaziyat, aholining ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli, aholi o'rtasidagi boshqa davlatlarga migratsiyasi, shu jumladan, OIV-infeksiyasi va OITS bemorlar sonining ko'payib borishi muhim sabablardan biri bo'lmoqda. Shunga qaramasdan, ohirgi yillarda jadal va keng ko'lamda profilaktik va epidemiyaga qarshi tadbirlarning hamda strategiyasining tadbiriq qilinishi natijasida kasallik bilan zararlanish, o'lim ko'rsatkichlarining bir qadar barqarorlashishiga va kamayishiga erishildi. O'zbekiston hududida har yili, qariyb 18-20 ming nafar kishi sil kasalligining faol turlari bilan og'riydi va 2 mingdan ko'proq bemorlar vafot etadi. Shunga ko'ra, sil kasalligi epidemik jarayoning faollashishi qator tibbiy - ijtimoiy omillarga, aholining shaxsiy gigiena me'yorlariva qoidalariga, sog'lom turmush tarzi tamoyillariga rioya etilmasligiga chambarchas bog'liq. Bu holat mazkur global muammoni kasallikning zamonaviy epidemiologik xususiyatlari, laboratoriya tashxisoti usullaridan samarali foydalanib batafsil va keng o'rganishni, ushbu infeksiya epidemiologik nazorat tizimini takomillashtirish zaruriyatini belgilab beradi.

Tadqiqot maqsadi: O'zbekiston Respublikasida istiqomat qiluvchi aholi o'rtasida sil kasalligining tarqalishini oldini olishda profilaktik chora-tadbirlarning ahamiyatini o'rganish.

Tadqiqot materiallari: O'zbekiston Respublikasi Sanitariya epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi xizmatining sil bilan kasallanishi bo'yicha rasmiy hisobotlari. Sil kasalligi epidemik o'choqlarini epidemiologik tekshirish xaritalarining tahlili.

Tadqiqot natijalari: Sil kasalligini oldini olish, unga qarshi kurash chora-tadbirlari, kasallikka qarshi kurashda sog'lomlashtirish va sanitariya-gigiyena chora-tadbirlarinnng ahamiyati katta. Kasallikning oldini olish choralaridan biri aholining yashash va turmush sharoitini yaxshilab borish, aholini sanitariya-gigiyena talablariga javob beraoladigan turar joy bilan ta'minlash, sanoat korxonolari, qishloq xo'jaligi sanoati va boshqa muassasalarda ishlovchi ischilarning ish joylarida gigiyenik sharoitni yaxshilash, shuningdek bolalar va o'smirlarni jismonan chiniqtirib borish, doimo badan tarbiya va sport bilan shug'ullantirib borish, o'z vaqtida to'yimli va foydali ovqatlanitirish va shu kabilar kiradi. Aholi o'rtasida sil bilan og'riyan bemorlarni o'z vaqtida aniqlab olish va ularni davolash, ular ustidan mustahkam dispanser nazoratini o'rnatish eng asosiy, ishonchli va samarali choralardan biridir. Epidemik o'choqda joriy va yakunlovchi dezinfeksiya o'tkaziladi. Sil kasalligi bilan og'riyan bemorlarni erta aniqlash, ularni hisobga olish, samarali davolash va dispanser nazorati olib borish sil kasalligiga qarshi kurashda juda muhim ahamiyatga ega. Sil kasalligiga qarshi kurashda epidemik o'choqda joriy dezinfeksiya ishlarini to'g'ri yo'lga qo'yish samarali natija beradi. Buning uchun bemorlar o'zi bilan doimo olib

yuradigan shaxsiy tufdonlar bilan ta'minlanishi kerak, tufdon xloramin yoki xlorli ohakning 3-5% eritmasi, balg'am esa qaynatish yo'li bilan dezinfeksiya qilinishi lozim. Bemorlarni ig idish-tovog'i, ko'rpa-yostig'i, sochig'i va shunga o'xshash buyumlari alohidalanishi kerak. Bemorlarning kiyim kechaklarini yuvishdan oldin qaynatiladi yoki xloraminning 5% eritmasiga 4 soat mobaynida ivitib qo'yib dezinfeksiya qilinadi. Xonani ho'l latta bilan artib tozalab tez-tez shamollatib turish lozim. Yakunlovchi dezinfeksiyada xonaning devorlari, mebellar, bemorning ko'rpa-to'shagi, kiyim-kechaklar, vannaxona, oshxona, xojatxona va boshqa xonalar dezinfeksiya qilinishi lozim. Sil kasalligi bilan og'rigan maktabgacha yoshdagi bolalar muassasalaridan va maktablardan chetlatiladi, oziq-ovqat korxonalarida ishlovchi xodimlar boshqa korxonalariga ishga o'tkaziladi. Silning oldini olishda bu kasallikka qarshi kuchsizlantirilgan tirik vaksina (BSJ) bilan emlash samara beradi. Emlash bolalar tug'ilgandan keyin 2-5 kunligida tug'ruqxonalarda davlat tomonidan emlash kalendar rejasiga asosan o'tkaziladi.

Xulosa: Yuqoridagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki sil kasalligining oldini olishda profilaktik chora-tadbirlar, sanitariya targ'ibot ishlari, emlash jarayonlarini to'g'ri tashkil etilishi va o'tkazilishining ahamiyati nihoyatda zarur hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Maftuna, N. (2022). GIMENOLEPIDOZNING TARQALGANLIGI VA UNING PROFILAKTIK CHORA-TADBIRLARINI TAKOMILLASHTIRISH. *Involta Scientific Journal*, 1(4), 203-208.
2. Tuichievna, Musayeva Oltinoy, Nomozboeva Maftuna Abdukhomidovna, and Khalilova Barchinoy Rasulovna. "Risk Factors for the Development of Diseases in Old Age and their Prevention." *Research Journal of Trauma and Disability Studies* 2.3 (2023): 15-21.
3. Musayeva O., Nomozboyeva M., Khalilova B. FEATURES OF PROVIDING MEDICAL CARE TO ELDERLY AND SENILE CITIZENS //Евразийский журнал медицинских и естественных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 2 Part 2. – С. 36-40.
4. Мусаева О. Т., Номозбоева М. А., Халилова Б. Р. ФАКТОРЫ РИСКА ПРИ ВОЗРОСТНЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ И ИХ ПРОФИЛАКТИКА //European Journal of Interdisciplinary Research and Development. – 2023. – Т. 14. – С. 8-14.
5. To'xtarov V. E., Nomozboyeva M. A. Q. DEVELOPMENT OF MEASURES TO PREVENT THE SPREAD OF HYMENOLEPIDOSIS IN UZBEKISTAN //Scientific progress. – 2023. – Т. 4. – №. 2. – С. 52-55.
6. Мусаева О. Т., Номозбоева М. А., Халилова Б. Р. Медицинская Помощь Для Людей Пожилого И Старческого Возраста В Узбекистане //Research Journal

- of Trauma and Disability Studies. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 4-8.
7. Furkatjonovna N. H. et al. THE PREVALENCE OF GEMINOLEPIDOSIS AMONG ADULT AND YOUNG POPULATIONS AND ITS EPIDEMIOLOGICAL FEATURES //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – Т. 18. – №. 1. – С. 182-186.
 8. Номозбоева М. А., Файзиев С. Ю., Нормуродова Х. Ф. РАСПРОСТРАНЕННОСТЬ ГИМЕНОЛЕПИДОЗА В УЗБЕКИСТАНЕ, ЕГО СОВРЕМЕННЫЕ ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – Т. 18. – №. 1. – С. 177-181.
 9. Намозбоева М. А., Тухтаров Б. Э., Абдумуминова Р. Н. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ГИМЕНОЛЕПИДОЗ БИЛАН КАСАЛЛАНГАНЛАРНИНГ ЭПИДЕМИОЛОГИК ТАҲЛИЛИ //PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 58-60.
 10. Furkatjonovna N. H. et al. MODERNIZATION OF GELMINT PROFILING AND MEASURES AGAINST THE EPIDEMIC IN ALL RESIDENTIAL REGIONS OF THE REPUBLIC UZBEKISTAN //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 43. – №. 1. – С. 17-22.
 11. Furkatjonovna N. H. et al. RESPUBLIKAMIZNING BARCHA TURAR JOY MINTAQALARIDA GELMINTLARNING PROFILAKTIKASI VA EPIDEMIYAGA QARSHI CHORA-TADBIRLARINI ZAMONAVIYLASHTIRISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 43. – №. 1. – С. 37-42.
 12. Номозбоева М. А., Нормуродова Х. Ф., Абдурахмонова Д. К. МОДЕРНИЗАЦИЯ ГЕЛЬМИНТНОГО ПРОФИЛИРОВАНИЯ И ПРОТИВОЭПИДЕМИЧЕСКИХ МЕРОПРИЯТИЙ ВО ВСЕХ НАСЕЛЕННЫХ ПУНКТАХ НАШЕЙ СТРАНЫ //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 43. – №. 1. – С. 23-28.
 13. Furkatjonovna N. H. et al. PREVALENCE OF HYMENOLEPIDOSIS IN UZBEKISTAN AND ITS MODERN EPIDEMIOLOGY CHARACTERISTICS //INTERNATIONAL JOURNAL OF EUROPEAN RESEARCH OUTPUT. – 2024. – Т. 3. – №. 4. – С. 24-29.
 14. Yunus o'g'li F. S. et al. O'ZBEKISTONDA GIMENOLEPIDOZ KASALLIGINING TARQALGANLIGI VA UNING ZAMONAVIY EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – Т. 18. – №. 1. – С. 172-176.
 15. Faxriddin U. et al. МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТИДА БОЛАЛАРНИНГ ОВҚАТЛАНИШ ТАРТИБИ. FARZANGLARIMIZNING

- KUNLIK RATSIONI //Global Interdisciplinary Science Review. – 2024. – Т. 1. – №. 1.
16. Baxriddin o'g'li U. F. et al. BOLALARDA QANDLI DIABET KASALLIGINI UCHRASHI, SABABLARI VA PROFLAKTIKASI //JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH. – 2024. – Т. 7. – №. 2. – С. 73-76.
17. Baxriddin o'g'li U. F. et al. STREPTOKOKK AVLODLARIDAGI (STREPTOCOCCUS MUTANTS, STREPTOCOCCUS VIRIDANS, VEYLONELLA) BAKTERIYALARINING OG'IZ BO'SHLIG'IGA TA'SIRINI O'RGANISH //Научный Фокус. – 2024. – Т. 1. – №. 10. – С. 476-479.
18. qizi Elmurodova L. X., Mahammadiyev B. F., Ibragimova F. S. ICHIMLIK SUVINI SAMARALI ZARARSIZLANTIRISH USULLARI //GOLDEN BRAIN. – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 18-23.
19. Аблакулов И. Д., Тухтаров Б. Э., Валиева М. У. СИЛ КАСАЛЛИГИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИЩДА ПРОФИЛАКТИК ЧОРА-ТАДБИРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ //PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 46-49.